

791, 14.

ANIMADVERSIONES

DE

EXECVTIONE SENTENTIAE
AB AVGVSTO IMPERIALIS CAMERAE
IVDICIO DE RESTITVENDIS EPISCOPO
LEODIENSI IVRIBVS LATAE DIRECTORIBVS
CIRCULI WESTPHALICI MANDATA

ILLVSTRIS IVRISCONSVLTORVM ORDINIS

AVCTORITATE

PRO GRADV DOCTORIS

OBTINENDO

A. D. X. FEBR. MDCCXCI

H. L. Q. C.

PVBlice DEFENDET

FRIDERICVS CAROLVS HAVSMANN

P. D. E. I. V. B.

LIPSIAE

EX OFFICINA KLAVBARTHIA.

ANIMUS PRONOS
DE
EXECUTIONE SENTENTIAE
AB AUGUSTO IMPERIALIS CAMERAE
IUDICIO DE RESISTENTIBUS REISCOLO
LEODIENSIS IVRIS LATAE DIRECTORIBUS
CIRCULI WESTPHALICI MANDATA

ILLUSTRIS REISCONSULTORVM ORDINIS

FACTO RITATE

PRO GRADU DOCTORIS

OSTENDENDO

A. N. X. FERR. MDCCCXI

B. L. G. C.

EVANGEL. REFORMAT.

FRIEDRICH CAROLUS HAYSMANN

A. G. M. N. W.

1811

EX OFFICINA KILVERDIAE

Cum fere omnes qui de turbis Leodiensibus scripserunt, atque controuersiam, de exequenda sententia ab Augusto Imperialis Camerae Iudicio lata, ortam in examen vocarunt, satis superque demonstrauerint, quam dignae sint illae res meditatione ciuium patriae studiosorum: equidem ea omnia praetermittere possum, atque, si qui sunt, qui adhuc illarum rerum grauitatem et dignitatem in dubitationem adducere uelint, illis libros, quorum inscriptiones sub finem huius prooemii tradidi, legendos commendo. Quod uero ad has meas qualescunque animaduersiones attinet, illas, nec in odium, nec in fauorem alicuius scriptas, soli ueritatis studio originem debuisse declarasse sufficiat. Itaque harum rerum peritis meum libellum modeste offerro, eosdemque rogo, ut, si huic uel illi rei in eodem propositae non assentiantur, meum dissentium non aegre ferant, mihi que indulgeant.

Reliquum iam est, vt ordinis, quem in libello seruaerim, rationem reddam. Primum enim caput historiam tam turbarum nouissimarum Leodii factarum, quam negotiorum, a Directoribus Circuli Westphalici gestorum, vt turbas fedarent, et sententiam ab Augusto Imperialis Camerae Iudicio latam, exequerentur. Inprimis vero in enarrandis illis negotiis eas res in medium attuli, quae ad meliorem controuersiae inter Directores Circuli dicti ortae cognitionem pertinerent.

Cum vero non semper narrationem interrumpere uoluerim, expositioni illius controuersiae alterum dissertationis caput destinaui. In qua quidem re tractanda ita versatus sum, vt ex Pacto Dorstensi Directorum Circuli Westphalici nexum et conditionem demonstrarem, et negotiorum gerendorum rationem inde deriuarem. Quo facto ad illa perueni, quae causam controuersiae praebuerunt atque, vtrum contra pacta a Directoribus inita aliquid commissum sit, nec ne, quantum potui, exponere studui.

Scripta, quae consulere potui duplicis generis sunt, quorum alterum solam turbarum historiam illustrat, alterum ad sententiae executionem attinet.

I. Prioris generis scripta inprimis haec sunt:

1) Kurze Uebersicht des Lütticher Aufruhrs vom Jahre 1789 größtentheils aus einer eigenen Nationalschrift der sogenannten Patrioten herausgegeben und erwiesen. 1789.

Debemus hoc scriptum Illustris C. I. de Zwierlein, Consiliario intimo Principum Anhaltino-Bernburgicorum et Camerae Iudicii Procuratori.

2) De rebus Leodiensum nouissimis, simplex et dilucida expositio Augusto Camerae Imperialis Iudicio trium ordinum Leodiensum nomine d. 5 Oct. 1789. oblata.

Scriptit hunc libellum Illustris C. F. Hofmann, Regis Praesae Consiliarius Intimus in rebus bellicis et Camerae Iudicii Procurator.

3) Staatsrechtliche Betrachtungen über die Lüttichische Unruhen vom Jahr 1789. von D. Wilhelm August Friedrich Dans, ordentl. öffentl. Lehrer der Rechte zu Stuttgart. Stuttgart. 1790. 8.

4) Einige Berichtigungen der Druckschrift: Kurze Uebersicht des Lüttichschen Aufruhrs. Nov. 1789.

Emisit Illustris Hofmann.

A 3

5) Me.

- 5) *Memoire instructif sur la revolte Liégeoise et les motifs, manoeuvres et prétextes employés par ses Chefs, avec une analyse du droit de regler la police et de l'Edit de 1684. à Weslar. 1789.*

Emisit Illustris de Zwierlein.

Scripta N. 1. 2. 4. 5. continet Volumen sextum Bibliothecae Deductionum ab Illustri Reufs editae. Eadem vero peculiari inscriptione: *Staatschriften über die Lütticher Revolution und Executionssache. Erster Theil. Ulm. 1790. 8. collecta sunt.*

- 6) *Iam superiori anno emisit Celeb. Rudolphus Hommel primam partem libelli inscripti: Ueber das Hochstift Lüttich. Auf Veranlassung der merkwürdigen Revolution daselbst vom Jahr 1789. Inserta est haec pars ephemeridibus litterariis: Teutsches Museum mense April 1790. Deinde vero separatim edita comparuit Lipsiae eodem anno. Quamquam haec prima libelli pars ad ipsas turbas Leodienses earumque causam non attinet, sed externam historiam Leodiensem continet: tamen tam plena rerum Leodienfian notitia perscripta est, ut ab eius auctore iuris publici peritissimo optima controuersiarum Leodienfianum expositio expectari debeat ideoque libelli continuatio valde sit optanda.*

II. Scripta ad sententiae executionem attentia, quae conferre potui, haec sunt:

- 1) *Note sur l'Affaire de Liège. Dec. 1789.*

Scriptum hoc in comitiis Ratisbonensibus et aulis Principum Germaniae per legatos Regis Potentissimi Prussiae distributum est. Inest libro supra laudato *Staatschriften* etc. P. I. p. 292.

- 2) *Dar-*

2) *Darstellung dessen, was in der Lütticher Sache durch die Erklärung des Herrn geheimen Kreis-Direktorial-Raths v. Dohm vom 26 November v. J. für Teutschland bewürkt und vermieden worden. 1790. 8.*

3) *Fortgesetzte Staatsrechtliche Betrachtungen über die Lüttichischen Unruhen vom Jahr 1789. von D. Wilhelm August Friedrich Danz ordentl. öffentl. Lehrer der Rechte zu Stuttigardt. Stuttgart. 1790. 8.*

4) *Darstellung der neuesten im Bissthum Lüttich vorgefallenen Begebenheiten nebst Staatsrechtlichen Betrachtungen darüber. 1790. 8.*

Auctor libri est Illustris de Marschall, Professor Stuttgardiensis.

5) *Aktenmäßige Darstellung der Ursachen, warum die von dem Kaiserlichen und Reichskammergerichte den Kreisauschreibenden Herren Fürsten des niederrheinisch-westphälischen Kreises unterm 27 August 1789 gegen die Lütticher Aufrührer aufgetragene Executions-Kommission bisher unvollstreckt geblieben ist. 1790. 4. Nachtrag zur Aktenmäßigen Darstellung etc. 1790. 4.*

Scriptus est hic libellus a Perillustri et Generosissimo de Werner, tunc Consiliario aulico Electoris Colonienfis, nunc vero ob singularia eius merita in Iudicium Imperii Aulicum vocato.

6) *Die Lütticher Revolution im Jahr 1789 und das Benehmen Sr. Königl. Majestät von Preussen bey derselben dargestellt von Allerhöchst Ihrem Clevischen Geheimen Kreis-Direktorialrath und bevoll-*

bevollmächtigten Gesandten Christian Wilhelm von Dohm.
Im Februar 1790. — Berlin. 8.

Huic libello mense Aprili superioris anni edito additae sunt literae Regis Prussiae, Episcopi Leodiensis et Legati Regii de Dohm in causa Leodiensi scriptae.

7) *Lettre sur l'Affaire de Liège.* 30me May 1790.

Haec epistola opposita est libello (N. 5.) inscripto: *Attentmäßige Darstellung etc.*

8) *Von den Lüttichischen Unruhen.*

Haec dissertatio ab Ill. Reufs. scripta legitur in *Teutsche Staatskanzley.* P. XXIII. N. 7. p. 402—510.

9) *Fortgesetzte Darstellung der neuesten im Bisthum Lüttich vorgefallenen Begebenheiten nebst Staatsrechtlichen Betrachtungen darüber.* — August 1790.

Eiusdem auctoris cum scripto N. 4. excitato.

CAPVT

CAPVT I.

Origo turbarum Leodiensium. Executio Sententiae Cameralis d. XXVII. Aug. a. MDCCLXXXIX. de restituendo veteri statu latae Directoribus circuli Westphalici mandatur. Impedimenta executioni obstantia, et conditiones ad commodiorem rei compositionem utrique parti propositae.

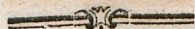
§. I.

Insigniuntur contentionum ciuiliu serie fere non interrupta rerum Leodiensium annales. Pacta primaria inter populum et principem ic̄ta, quod semper magnarum inter eosdem discordiarum fines essent, Paces dicebantur. Eiusmodi est pax Fexana^{a)}, inter populum Leodiensem et Adolphum Marcanum, Episcopum, a. MCCCXVI inita, qua praeter multas alias res ad statum publicum pertinentes constitutum fuit, vt principi, leges et consuetudines non aliter, quam trium Ordinum consensu, liceret mutare. Cuius quidem pacis seruandae causa a. MCCCXLIII. eodem Adolpho Episcopo instituebatur iudicium viginti duorum virorum (Conseil des Vingtdeux); cui omnino

^{a)} ap. Louvrex Recueil des Edits, et Traites du pais de Liege. T. II, Reglements, Priuileges, Concordats p. 142.

E

omnino cura legum Leodiensium mandabatur. Huius Iudicii assessores eligebantur a tribus Leodiensium Ordinibus: quatuor nimirum ab Ordine ecclesiastico, siue Cathedralis Ecclesiae Capitulo, quatuor ab Equestri Ordine, a tertio denique quatuordecim. Hic vero tertius Ordo ex urbibus componitur; quarum suffragia in comitiis provincialibus a suis magistratibus feruntur. Iam vero magistratus creati sunt a ciuibus ante edictum a. MDCLXXXIV propositum, quo Maximilianus Henricus, Episcopus Leodiensis ex Bauariae ducum genere ortus, ius constituendi alterum consulem, et dimidiam senatorum partem urbis primariae sibi tribuit, et alterius tantum consulis, atque reliquorum senatorum electionem ciuibus tribuit. Quam magistratuum constituendorum rationem cum ex primaria urbe ad reliquas transire idem iuberet, tertius Ordo ab Episcoporum arbitrio pendebar, iisdemque ideo in comitiis provincialibus maxima auctoritas eueniebat. Qui quidem rerum status integre mansit, donec quidam Levoz, Leodiensis, aedificium ludis fortunae (jeux d'hazard) exercendis destinatum Spadae exstruxit, quod Episcopus ferre ea de causa noluit, quoniam duobus aliis de eiusmodi ludorum exercitio priuilegium, quod dicunt, exclusiuum concesserat. Iam principi ius talia priuilegia ferendi negabatur, cum contra princeps, ut ferendarum omnino legum disciplinae publicae, ita in primis ius priuilegiorum tribuendorum in sua potestate esse, contenderet. Cui iuri, qua non solum de Leuonii, sed etiam de Ordinum iure quaerebatur, accedebat Equester Ordo: unde accidit, ut eadem lis etiam remota turbarum causa fieret cum,

cum; iure principi legum disciplinae publicae ferendarum negato, edicti a. MDCLXXXIV edii vis labeficeret.

Quibus praemissis ad proximam turbarum causam accedere possum. Pleraque pars tertii Ordinis, quod magnitudine tributorum, imprimis molesto XL pattarium (pattars) tributo premebatur, maximas querelas effundebat, easdemque iterum iterumque repetebat, cum annonae caritas eius calamitates augetet. Itaque Episcopus, egestate populi morus, litteras publicas ad Cathedralis Leodiensis Ecclesiae Capitulares d. XIII Aug. eiusdem anni misit, quibus illos hortabatur, ut, quam proximo ordinum conuentu propositurus esset aequalem censuum distributionem, suffragio adiuuarent, atque immunitatem, qua adhuc gauisi essent, sua sponte, ob pauperum, quibus maxima populi pars consisteret, salutem, remitterent. Quo facto d. XVII. Aug. litteris publicis Ordines Leodienses ad conuentum prouincialem inuitat. Eodem vero die emititur libellus, qui prioribus illis principis litteris in examen vocatis, in administrationem reipublicae eiusque statum inquirat, atque omnes ad formulam regni mutandam hortatur. *Ad fontem, inquit auctor, redire debemus. Iam non de tributis, non de immunitate sermo est. Adhuc fallerentur ciues? Statim mala illa euanescent, sublata causa primaria. Iam de formula reipublicae sermo est. Iam omnis cura atque opera in eo consumi debet, ut populo legitimi reddantur vicarii.* Tanta vi scriptus est hic libellus, ut ciuium animi, antea iam excitati, ad mutandam reipublicae formulam, nouaque rerum ordinem condendum accenderentur. Hic illic populus eodem die concurrere, viro

consulari Chestretio ex villa in urbem redeunti obuiam ire,
 eumque rogare, vt grauamina aliqua litteris mandata principi
 traderet. Qui cum frequentem turbam, domum vt rediret,
 rogasset, grauamina illa cum Comite Carolo de Geloës,
 Cathedralis Ecclesiae Capitulari, eodemque Episcopi cognato,
 communicat. Quo facto Comes de Geloës, assumpto socio
 Barone de Sluse, Cancellario Episcopi, in villam Seraing, se-
 dem Episcopi aestiuam, quae non longe ab vrbe distat, se con-
 fert, atque, cum iam nox adesset, excitato ex somno principi
 populi vota profert. Ad quae princeps respondet: se nihil
 nisi carae patriae velle salutem, quippe quae cum sua ipsius fe-
 licitate arctissimo nexu coniuncta sit; Fidem dat ad omnia,
 quae in sua potestate sita sint, consentire, reliquis vero operam
 daturum esse spondet, vt populus votorum suorum compos fie-
 ret. Quibus ab auunculo impetratis Comes de Geloës primo
 mane redit, et assensum principis beneuolum declarat. Quo
 facto populus sua iura recuperasse existimans, senatum Leo-
 diciensem exauctorat, eiusque loco nouum, electione facta, sta-
 tim constituit. Viri consulares Fabri et de Chestret creatur
 consules, eodemque die adiunctis quibusdam senatoribus ad
 principem mittuntur, vt pro iuribus populo redditis illi gra-
 tias agant, et electioni nouae eius confirmationem rogent.
 Quibus auditis statim princeps postero die se Leodium confer-
 re promittit. Cum vero populum maxima frequentia adesse,
 ipsiusque aduentum expectare compertum haberet, hoc ipso
 die Leodium iisdem legatis comitantibus proficiscitur. Prin-
 ceptis curram ascendens, signum pileare, cocardam vocant, a
 ciue

ciue Leodiensi, legatos illos secuto, accipit, urbemque perpetuis populi acclamationibus intrat, vbi in curia magistratus recens electos subscripto nomine approbat. Quo facto, d. XIX. Aug. consulibus adiunctis, de Lassence et Cologne, eum salutantibus, vrbis salutem commendavit, eosdemque sibi curra per urbem vesto comites adsciuit. Deinde in villam Seraing redit, ibique satellites signa pileis imponere iubet. Quid quod tanta eius erat in novos magistratus benevolentia, vt vtrumque consulem d. XXI. Aug. praesentibus Belgii Austriaci Administratoribus Principibus ad prandium inuitaret. Omnes omnino principis sermones et actiones declarare videbantur, eum nouam reipublicae formam approbare. Cui opinioni non leuam addidit fidem, quod consulibus adiunctis, ad eum missis, d. XXII. Aug. aliquot Senatusconsulta confirmavit, nec non postero die nouam Leodiensique similem magistratus electionem in vrbe Hui factam, approbavit, atque ad Augustum Camerae Iudicium litteras dedit, quibus suam cum ordinibus litem *a transactione, non sententia, decisionem expectare* nunciavit. Cum vero litteras publicas quibus ordines ad conuentum d. XXXI. Aug. habendum conuocauerat, magistratus exauctorati accepissent, aliis litteris d. XXVII. Aug. datis novos magistratus ad eundem conuentum inuitauit.

§. 2.

Sed ab hoc ipso die, quo illas litteras dederat, initium Leodiensibus magnarum calamitatum atque turbarum coepit, quod idem princeps, ob iura reddita carus, clam prima luce d.

XXVII. Aug. villam et patriam relinquit, litterisque causas indicat, quarum summa haec est: *in conuentu Ordinum proximo cum fortasse nimis turbate agi posset, ad conseruandam valetudinem sibi visum esse necessarium, ut a patria illo tempore abesset. Hanc esse solam absentiae suae causam, minime vero eo consilio ex patria se exiisse, ut auxilium extraneum imploraret, vel Imperatorem, vel Comitum, vel denique summa Imperii Iudicia adiret. Hortari se populum, ut moderatione et tranquillitate de utilibus et necessariis, quas rem publicam subire posse arbitrarentur, mutationibus ageret, atque cauere, ne iura aliorum laederet, aut vindicta in aliquos uteretur. Locum vero domicilii ordinibus notum se esse facturum, ut, quae in conuentu acta essent, secum possent communicari.* Conueniunt ordines d. XXXI Aug. atque absente principe de salute patriae agunt.

§. 3.

Initio autem mensis Septembris, cum comperiant principem in Abbatiam S. Maximini se contulisse, statim legatos eo, reditum eius flagitandi causa, mittunt; qui vero soli re infecta redeunt. Sed eodem tempore fama ad Leodienses fertur, sententiam^{a)} ab Imperialis Camerae Iudicio sponte latam esse, d. XXVII. Aug. qua ob turbatam Leodii pacem publicam directoribus Circuli Westphalici restitutio antiquae formae mandaretur. Leodienses perterriti Wezlarum mittunt legatos, qui Iudicio veram factae mutationis historiam narrent, et sententiae executionem auertant: sed etiam horum legatorum negotia non ex voto succedunt. Agitur etiam in conuen-

a) legitur in *Skizzen. Darst. Abt. A.* p. 87.

tu Ordinum, auctore tertio Ordine, de legatione ad Regem Prussiae mittenda, vt ille causam ex aequo et bono diiudicaret. Sed cum priores duo Ordines, quamquam de clementia et iustitia Regis eiusque amicorum non diffidebant, tamen ad reliquos Circuli Directores, ne offenderentur, etiam legatos mitti velent, triplex haec legatio, propter multas, quibus laborabat, difficultates, omissa est. Quare tertius ordo peculiarem legatum ad Regem initio mensis Octobris misit, qui non solum re infecta, sed etiam monitus, vt ciues sententiae Imperiali obedirent, rediit. Interim, dum haec agebantur, Leodieneses in solemnem conuentum ad stabiliendam nouam reipublicae formam, abrogata veteri, animum aduerterant, et sua conclusa cum principe communicauerant, eumque iteratis precibus ad reditum flectere tentauerant. Qui vero, confirmatis quidem consultis, in patriam redire denuo recusauit.

§. 4.

Cum vero Ordines opus ad finem perducere vellent, ideoque ex tredecim a tertio Ordine factis propositionibus, quibus noua respublica condi posset, illas, de quibus omnes Ordines d. XII. Octobris ita conuenerant, vt principia nouae formulae esse deberent, ad principem misissent: ille eas ex duplici causa in litteris d. XV. Octobris datis ad ordines exhibitae, non agnouit: primum, quod non a maiore Capitularium numero essent probatae; deinde, quod esset Vasalli Imperii, viam ab Imperiali iudicio demonstratam persequi. Positionum vero illarum haec summa erat:

Neces-

Necessitudinem quae inter principem et populum intercederet, secundum pacem Fexanam et Paces viginti duorum virorum restituendam esse ita:

1) Ut leges tam ad iustitiam, quam ad disciplinam publicam pertinentes solummodo consensu populi, qui consensu trium Ordinum continentur, ferantur, et istae leges ex addito principis consensu auctoritatem publicam acciperent;

2) Ut urbes aliaeque societates iure legum peculiarium ferendarum fruereutur, dummodo hae leges non contrariae essent legibus generalibus consensu trium Ordinum factis;

3) Ut unanimis trium Ordinum consensus necessarius esset ad terrarum et finium reipublicae alienationem et permutacionem, omninoque ad pacta cum exteris in eunda eorundemque praetensiones agnoscendas.

Reddenda esse urbibus et societatibus iura eligendorum magistratum, et ad conuentus legatorum. Abrogandum esse censum XL patarium, abrogandas tributorum immunitates, instituendamque eorum aequalitatem. Proscribenda denique priuilegia, quibus singuli ciues in detrimentum libertatis reliquorum gaudeat.

Quibus vero propositionibus a principe reiectis Leodiensium conditio facta est difficillima, cum iam omnes vltiores in constituenda reipublicae forma, eiusdemque restituenda pace progressus impedirentur. Quare ordines d. II. Nou. enixis precibus principem rogabant, vt in patriam rediret; quo facto princeps litteris ad duos priores Ordines d. VII. Nou. scriptis mutationis d. XVIII. Aug. factae fautores rebelles homines appellabat, atque eorum tractaciones leges omnes et iustitiae normam laedere

laedere dicebat, civesque hortabatur, statim Iudicii Imperialis sententiae morem gererent, ne eius executionem violentam experirentur.

§. 5.

Verum enim ante aliquod iam tempus princeps a Directoribus Circuli Westphalici executionem sententiae plenam petierat, inprimis eo consilio ad Regem Prussiae d. XV. Oct. scripserat. Sed priusquam hoc tradere possum, ea, quae a Directoribus acta sint, exponam. Etenim cum Berolinum fama peruenisset, latam esse contra Leodienfes ab Imperiali Camerae Iudicio sententiam, statim Rex Legatum suum et Consiliarium Directorialem intimum de Dohm Leodium proficisci iussit, ut certior fieret, quomodo res se haberent. Quare ille Leodium se contulit d. XVIII. Sept. ibique cum multis, inprimis cum Barone de Sluse, Cancellario principis collocutus est, quem rogauit, ut ex principe quaereret, quomodo discordias et turbas tolli optime posse putaret, cum expeditio militaris Leodium perderet. Praesertim vero ille Leodiensibus nexum, quo cum Imperio Germanico coniuncti essent, in memoriam reuocauit, ut intellexerent, exemplum Franciae ad Leodium applicari non posse. Quibus peractis rerumque statu ab vtraque parte cognito ad Regem retulit, qui nunc principis de tollendis turbis sententiam expectabat. Sed eodem tempore Directores litteris publicis d. X. Oct. emissis Leodienses hortabantur, ut a seditione desisterent, et sententiae ab Augusto Camerae Iudicio latae obtemperarent. Quo facto quidem Masca, Bilsena, Haselta,

C

et

et aliae quaedam vrbes ad pristinum statum redibant, sed Leodii et reliquis in vrbibus turbae non solum non minuebantur, sed magis crescebant. Quare monitis seuerioribus d. XXX. Oct. frustra editis nouem cohortes (Bataillons) expeditioni iam medio mense Octobre a Rege Prussiae destinatae accinguntur, quibus Elector Palatinus mille ducentos, Episcopus vero Monasteriensis mille homines addiderunt, eundemque exercitum imperio Baronis de Schlieffen, copiarum Prussicarum praefecto, subiiciunt.

§. 6.

Iam vero etiam inter principem Leodiensem et Regem Prussiae eiusque consiliarium intimum de Dohm litterarum commercium erat ortum, quorum hic literis, d. XII. Oct. ad principem missis, preces iam per cancellarium factas repetiit, vt modum quo tranquillitas Leodii non solum restitueretur, sed etiam confirmaretur, declararet. Iam vero princeps, priusquam has litteras acceperat, rogauerat Circuli illius Directores: vt sententiam Camerae Imperialis exequerentur, ideoque antiquam reipublicae formam plene restituerent, principesque rebellionis libertate priuarent. Ad quae Rex literis d. II. Nou. datis responder: *Se executionem valde onerosam sibi et difficilem suscipere, et copias Leodium mittere decreuisse, vt sustententur consilia, quae rerum status ad restituendam tranquillitatem necessaria facere possit. Sed etiam se sperare, principem id acturum esse, vt animi reconciliantur, et controuersiae iuste vereque componantur, nec non vltima euitentur subsidia, quae copiarum praesentiam nimis longam incolis*
que

se molestam reddere, ac discordiae semina in populo relinquere possent.

Itaque coacto Regis exercitu medio mense Nouembri expeditionis incipit, atque Palatinis et Monasteriensibus copiis appropinquantibus Baro de Schlieffen in fines Leodiensium profectus comitatum Hornensem ingreditur. Quo facto d. XXIV. Nou. Directorum Circuli Westphalici legati edicto emisso, exercitum ad restituendam confirmandamque tranquillitatem atque securitatem venire, declarant, et omnes ac singulos hortantur, ut a seditione et turbis abstineant. Eodem etiam die legati Leodiensium copiis obviam venientes a Directorum vicariis omnibus precibus contenderunt, ut, exercitu reducto, causa Aquisgranii coram ipsis ageretur, vel, si Leodium venire vellent, ne sententiam Camerae stricte exequerentur, sed mitius rem componerent. Polliciti sunt, omnes nouis magistratibus sponte abituros esse; primum, si nouis magistratibus functi nullam libertatis et bonorum iacturam facerent; deinde si nouae electiones, abrogata lege a. MDCLXXXIV. iniuste lata, a populo fierent; denique si nemo ab illis electionibus excluderetur. Sin vero sententiam stricte exequi vellent, se nescire commemorarunt, quo tandem suos libertatis cupido raptura esset: vnde facile reipublicas Leodiensi maxima mala afferentur, vel interitus pararetur.

§. 7.
Rerum etiam illis diebus is status erat, ut a Leodiensibus omnia essent rimenda et speranda, cum illos victoriae Brabantino-

bantinorum pro libertate pugnantium a militibus Augusti fortissimis eo ipso tempore reportatae monerent, quantum homines militiae vel non adsueta, dummodo libertatis incitarentur studio, valerent. Quid quod Brabantini miserant legatum, per quem Leodieneses ad renouandum foedus a. MCCCXLVII. in initum inuitarent, atque mutuam auxilium promitterent. Itaque Leodieneses, ad resistendum copiis Directorum comparauerant arma cuiuscunque generis plurima. Quae cum ita essent, difficilior causa legatis Directorum obtingere haud potuisset. Itaque de modo exequendi mandatum Camerae Imperialis illi deliberarunt, atque cum sex horis praeterlapsis adhuc legati Monasteriensis et Iuliacensis a Cliuensi dissentirent, atque illi sententiae executionem fieri, hic vero, tanta rerum mutatione facta, conditiones aequas, temporibusque accommodatas proponi vellet, quippe quibus securitas et tranquillitas restituerentur: pars maior suam sententiam, tanquam Directorii conclusum ad Leodieneses mitti voluit. Quod cum Leodii multas turbas proferre posset, legatus Cliuensis a collegis petiit, subscriberent ipsi conclusum, ut Cliuensis legati dissentisus intelligeretur. Quod cum negarent illi, hic suam sententiam peculiaribus litteris Leodiensibus tradidit, quarum haec verba sunt:

Comme on n'a pu accéder de la part du Directoire de Clèves, à la résolution que les Hauts Co-Directoires de Münster et Juliers ont jugé à propos de donner à Messieurs les Députés des trois Etats du pays de Liège, on se voit obligé de se leur déclarer de la part de Clèves, et en se réservant encore ce qui sera

sera nécessaire de déterminer sur les représentations faites hier, par écrit, par les Députés, dont le Directoire de Cleves n'a pas encore reçu copie, on ajoute la déclaration.

1) Que sous la condition, que les Magistrats et Conseillers actuels, tant de la cité, que de toutes les autres villes du pays, feront maintenir l'ordre et la tranquillité publique, et qu'on ne se rendra pas coupable de la moindre opposition, soit directe ou indirecte, aux troupes, les membres desdits Magistrats ou Conseillers n'auront rien à craindre pour leurs personnes ou biens.

2) Que sous la condition expresse, qu'il soit satisfait au but principal du Mandement de la Sacrée Chambre Impériale, et que tous les Magistrats, qui ont été élus d'une manière illégale et tumultueuse dans le mois d'Avout passé, se démettent de leurs places, on procédera, sitôt que possible, à la formation d'une nouvelle municipalité et façon de choisir les Magistrats en conformité de l'ancienne constitution du pays, avant l'année 1684, et en confirmant l'abolition déjà approuvée par S. A. Mr. le Prince, du règlement inconstitutionnel de cette année.

3) Que comme la formation de cette nouvelle municipalité demande quelque temps, et que le Directoire n'est pas encore suffisamment instruit de l'état de choses avant l'époque de 1684, l'administration de la cité et des villes devrait se faire en attendant, par une régence intérimistique, sur la formation de laquelle le Directoire de Cleves se réserve encore ses explications ultérieures, dès qu'il aura pu lire le recès présenté hier de la part du

Tiers-Etat, et qu'il aura eu le temps de réfléchir plus murement sur cet objet.

A la Canonie de Ste Elisabeth, ce 26. November 1789.

Quo facto, vno eodemque tempore vtriusque partis sententiam Leodienses accipiebant; et Cliuensis, mitioris, tantavis in animos erat, vt statim a turbis desisterent, et Prussicis copiis, quibuscum Palatinae iam coniunctae erant^{a)}, vrbem, illis conditionibus ratis habitis, offerrent, arcemque traderent.

§. 8.

Cuius vero expeditionis euentum, cum legatus Cliuensis principi Leodiensi d. XXX. Nou. vna cum conditionibus propositis, nunciaret, ille princeps ad Regem Prussiae literis d. X. Decembr. missis declarauit, quantum ille exequendi modus spem suam fefellerit, atque strictam executionem rogauit. Verum etiam, vt eo melius voti sui compos fieret, Augustam Cameram multum implorauit. Quae quidem etiam d. IV. Dec. sententiam^{b)} tulit, qua sancitur, vt militia ciuillis armis priuetur, principis vero copiae colligantur, omnes conuentus clandestini cessent, licentia scribendi cohibeatur, et omnes reipublicae factae mutationes, nulla consensus d. XVIII. Aug. a principe coacto dati, habita ratione, aboleantur, omninoque omnia, quomodo ante d. XVII. Aug. fuerint, restituantur. Quod si vero factum fuerit, etiam Princeps morietur.

^{a)} Copiae Colonenses, nondum sitas improbantis, remanserunt. Aktenm. Darst. IX. §. 93. P. 43.

^{b)} Legitur in Aktenm. Darst. A. A. E. P. 94.

netur, vt populi querelis satisfaciatur, atque mutationem, si qua necessaria sit, in conuentu Ordinum instituendo faciat, et reliqua, quae ad restituendam Leodiensium salutem pertineant, procuret.

Sed quamuis huius sententiae executio, postquam copiae Prussicae et Palatinae Leodium ingressae erant, non illis difficultatibus, tamen aliis obnoxia erat, cum Leodienses copias Prussicas et Palatinas conditionibus a legato Cliuensi factis, quas ab Episcopo ratas fore sperabant, in urbem recepissent. Itaque posterioris sententiae executio, praesentibus in vrbe copiis illis, non habuit locum, nec per preces Principis, nec per legatum Electoris Colonienfis ad Regem missum, nec per litteras denique Electoris Moguntini *) effici potuit. Rex vero, nec Leodiensibus nec principi magis fauens, controuersiam componere tantum studuit, eaque de causa iam d. XXVII. Dec. per legatum Cliuensem quaedam consilia cum principe communicauit, eademque aliquot epistolis continuauit, quae uero omnia ille reiecit, et plenariam sententiarum executionem fieri uoluit. Itaque commercium litterarum a mense Decembr. a. MDCCXXXIX. ad mensem April. MDCCXC. continuatum desit: atque Rex, cum nec princeps consilia illa audire, nec Imperialis Camerae Iudicium conditionibus propositis auctoritatem tribuere uellet, praefectum militum, Baronem de Schlieffen copiis reductis, Leodium fato suo relinquere iussit. Quare copiae Prussicae et Palatinae d. XVI. April. eiusdem anni ex vrbe egressae in Geldriam se contulerunt.

CAPVT

*) Leguntur istae litterae in Polit. Journal d. a. 1790. mens. Febr. p. 176. f.

C A P V T II

Disquisitio, an recte intermissa sit illius sententiae executio: an conditionibus a Vicario Directoriali Cliuensi factis atque cum Leodiensibus communicatis vel pactum Dorstense sit laesum, vel supremorum Imperii tribunalium auctoritas offensa.

§. 1.
Cum controuersia de executione sententiae supra commemoratae inter Directores Circuli Westphalici orta non nisi praeuia illorum Directorum muneris demonstratione facta diiudicari possit: primum muneris eorundem rationes ex Pacto Dorstensi exponam; deinde verò explorare studebo, an illa, quae iam ab vno alteroue Directorum in exequenda sententia aliter facta deprehendimus, iusta et legitima exceptione defendi possint.

§. 2.

Seculo sexto decimo Directores Circuli Westphalici fuerunt Episcopus Monasteriensis et Dux Cliuensis. Defuncto autem anno MDCIX. Iohanne Wilhelmo, Duce Cliuensi, improli

improli, cum Ioannes Sigismundus, Elector Brandenburgicus, atque Philippus Ludouicus, Comes Palatinus Neoburgicus, haereditatem et feuda sibi vindicassent, quot quantaque controuerſiae, sicut de diuidenda hereditate, sic etiam, illa diuisa, de Directorio gerendo ortae fuerint, nemo est, qui nesciat. Quae quidem posteriores controuerſiae tandem intercedente Christophoro Bernhardo, Episcopo Monasteriensi, a Friderico Wilhelmo, Electore Brandenburgico, et Philippo Wilhelmo, Com. Pal. Neob. Dorſtenae die $\frac{1}{4}$ Febr. a. MDCLXV. finitae sunt. Inprimis in hoc pacto de gerendo Directorio et ferendo suffragio agitur, cuius verba ad nostram rem attinentia haec sunt ^{a)}:
daß im Directorio beyde nur ein Votum zusammen haben, Ihr Fürstl. Gn. (Episc. Monast.) auch, wie bishero, also auch ins künftig, jederzeit auf Craystagen und anderm universal oder particular Zusammenkünften, wann und so oft unter den ausschreibenden Fürsten allein, oder mit andern Craysständen samt und sonders, des Crays halber etwas zu berathschlagen, das primum votum und den Vorsitz behalten, beyde Chur- und Fürsten auch der Proposition und Conclusion halben jederzeit mit Derofelben Sich vergleichen und von Ihnen Dreyen niemand einen Actum Circularem einseitig verrichten, sondern alles zuvor dem Herkommen gemüß, communiciren, auch keine Expeditiones oder Execationes ab- und ausgehn lassen mögen, sollen und wollen, es seye dann, daß Sie darüber nicht allein unter sich, sondern auch mit Ihro Fürstl. Gnaden gehörige Communication gepflogen und einen einhelligen Vergleich getroffen, und also, wegen je-
zund

a) ap. Lunig. R. Archiv Part. Spec. Cont. I. Abth. IV. Abl. III. p. 203.
 D

zund vorhandener und künftigen Ausschreibungen der Craystügen und was auf denselben den Craysstünden vorzutragen, durch Schreiben, oder Zusammenschückung Ihrer Rütthe, fleißig und vertraulich mit einander communiciren, und, bis solches geschehen, keine Zusammenkunft oder Craystag gehalten, auch kein Theil ohne des andern Vorwissen nicht verfahren und, dafern hierinn einige Disparität in Votis sich erzeigete, daß man alsdann durch geziemende freundliche Unterhandlung und andere gütliche Wege, in Einen Verstand zu kommen, Sich allerseits bemühen, oder, wann, über Zuversicht, es auch nicht dahin zu bringen seyn sollte, solchen Falls Sr. Fürstl. Gnaden zu Münster, entweder mit Chur-Brandenburg, oder aber Pfalz-Neuburg, die Majora machen und den Ausschlag geben. In dem übrigen Ihr Churfürstl. und Fürstl. Durchl. Durchl. in dem Con-Directorio und was deme anhängig ist, auch mithin in der Session und Vortrag, wie auch der Umfrag, welche beyden Chur- und Fürsten, Churbrandenburg und Pfalz-Neuburg, allein zustehet, per Dies alterniren solten und wollen.

Eadem res repetita est pacto ^{a)} die 9° Septembris a. MDCLXVI. ab iisdem Principibus inito, art. XVIII.

§. 3.

Quae cum ita sint Directorium Circuli Westphalici duabus partibus constat: quarum alteram Episcopus Monasteriensis tenet; alteram Rex Prussiae et Elector Palatino-Bavarus habent. Pacti vero Dorstenis haec fere est mens. Si negotium quoddam a Directoribus Circuli peragi debet, de quo peragendo

a) Lunig. I. I. ib. p. 212.

agendo diuersa sententia inter Ducem Cluensem et Ducem Iuliacensem obtinet, nec, habito concilio, alter alterius sententiam amplecti vult, ex illius sententia negotium illud peragi debet, cui Episcopus Monasteriensis assensum praebet. Negotium igitur tale ex illius, quocum Monasteriensis Episcopus consentit, sententia peractum, rite et iuste peractum dici debet. Vnde apparet, conclusum ex sententia alterius Ducis, altero quidem dissentiente, Episcopo autem Monasteriensis assentiente factum, eandem vim habere, ac si ex vtriusque Ducis consensu profectum fuisset.

Quae vero hactenus de negotiorum a Directoribus Circuli Westphalici gerendorum modo per pactum Dorstense constituto in vniuersum differui: ad executiones sententiarum a superioribus Imperii tribunalibus latorum iisdem Directoribus mandatas, quomodo fieri debeant, applicentur.

Quae vero applicatio, priusquam institui potest, diuersitas rerum, quae in exequendis illis supremorum tribunalium sententiis a Circuli Directorum arbitrio pendent, attingi debet. Etenim vel modus exequendi ab Imperiali iudicio Directoribus accurate praescriptus est, vel iisdem liberior exequendi potestas data. Vtroque casu omnino id ad voluntatem Directorum pertinet, quod sententia nondum est definitum. Priori casu locus et tempus, copiarum conuentus, et quae sunt reliqua expeditionis oeconomica, continentur. Posteriori vero casu in sententia a iudice lata definitum est, quod omnino fieri debeat; sed, quomodo fieri debeat, expressum non est. Verum autem, cum in his casibus ab arbitrio Directorii multa pendere possint

possint, iam dicendum est, quomodo hoc arbitrium dissentientibus Directoribus definiatur. Quod quidem, habita pacti Dorstensis ratione, facile diiudicari potest, cum plena universalis regulae applicatio hic fieri possit. Itaque, si de vlla re in exequendis sententiis a supremis Imperii Tribunalibus Directorum voluntati commissa, Duces dissentiunt, eadem res ex illius, quocum Episcopus Monasteriensis consentit, voluntate, inuito altero, recte peragitur. Nolo autem diutius hac facillimae rei applicatione et expositione lectores morari; quare ad alium casum transeo, quo pacti Dorstensis applicatio caute adhiberi debet. Etenim adhuc de executionibus sententiarum dixi, quae sine magno periculo vel detrimento Directorum fieri, ideoque ab iisdem non recusari possent.

§. 4.

Iam vero inter omnes constat, executionem mandatam ex duplici causa posse recusari: si scilicet illius, cui mandata erat, vires ad eam suscipiendam non sufficiant; vel si ille, in quem sententia lata fuerit, loco ita munito gaudeat, ut sine multis magnisque impensis executio fieri nequeat, nec impensae illae a condemnato recipi possint^{a)}. His enim difficultatibus iudici, qui sententiam tulerat, demonstratis, illum, cui mandata esset executio, vnius vel plurium Circulorum auxilii adiuuari debere, in Ordinatione Executionis, tam ad nimium damnum a Circulis auertendum, quam ad promouendam iustitiam, statutum est^{b)}.

Quodsi

a) Cf. Ord. Cam. Tit. XLIX. §. 2.

b) Quae quidem omnia in Executionis

Quodsi igitur, eiusmodi executione sententiae Directoribus Circuli Westphalici omnibus ac singulis^{a)} mandata, recusatio ab utroque Duce et Episcopo fit, illa executio pro modo in Ordinatione Executionis et Ordinatione Camerae Iudicii praescripto pluribus mandari debet. Verum autem aliter res se habet, si Episcopus et alter Dux, altero Duce dissentiente, sententiae executionem vel suscipere vel recusare velint. Si prius Ducem dissentientem, si periculo se offerre vel impensas in executionem factas amittere velit, solum illam suscipere posse, ex mandato de exequenda sententia Directoribus omnibus ac singulis

D 3

nis Ordinatione et omnino R. I. 1555. de Ducibus f. Capitaneis Circularum (Kreis-Obersten) dicta ad Directores Circularum applicari debere patet ex Rec. Imp. 1654. §. 15. Wegen des modi exequendi wider die Säunige, die weil der alte viel zu langsam und nicht zulänglich, so haben wir uns sammt Churfürsten und Ständen und abwesenden Räten und Gesandten eines andern nachfolgender Gestalt vorgelassen; das die auschreibenden Fürsten jedesmahl, wann ein oder anderer Churfürst oder Brand seine Angelühr nicht abgestattet, und sonderlich wann auf vorbergegangenem, aber ausser Acht gelassenes extra iudicial - monitorium ein unbezahltes Ziehl, das andere erreicht, auf requisi- tion unsers Käyserl. und Reichs Cammer- Gerichts ohne Unterscheid und Respect der höhern oder niedern Ständen, auch ehnerwarret der Rechts-Erklärung, die

Execution auf des Säunigen Kosten vornehmen, — zum Fall auch einer oder andere wider den gemeinen Reichs- schluß, und die vorgelassene Execution, sich wider Verbotten einigerley Weise de facto widersetzen sollte, das sodann derselbe als gleich in poenam banni gefalln seyn — zu solchem Ende Er auch der Opponent unserm Filco zu Speyer vom Executore also gleich nabmbafig gemacht und nicht desto minder, wann ihme die obhabende Execution süglich zu vollziehen zu schwer fallen wolte, mit Zuziehung ein, zweyen oder drey anderer benachbarter Craysen zur wirklichen Execution, nach Inhalt der Executions- Ordnung procedirt werden. Cf. Eiusd. Rec. §. 160.

a) Agnoscas formulam vsitatam: coniunctim et separatim; samt und sonders.

gulis dato patet. Sin vero posterius: si scilicet Episcopus et alter Dux, altero dissuadente, executionem fieri velint, illos solos eam suscipere posse, dubitatione caret^a).

Sed hoc casu alia quaestio proponi potest: vtrum, Episcopo et altero Duce executionem periculosam et gratuitam suscipientibus, alter Dux dissentiens iustum copiarum numerum illorum duorum exercitui addere teneatur nec ne. Quod quidem, re ex solo pacto Dorstensi diiudicata, affirmari potest. Etenim negotia, de quibus peragendis Episcopus Monasteriensis cum alterutro Duce consensit, trium Directorum nomine conficiuntur: ergo, si ad ea negotia perficienda dissentientis cooperatio necessaria est, illa praestari debet. Quod si vero, re accuratius perpensa, pacti Dorstensis ratio cum vera illarum exceptionum Ordinatione Camerae Iudicii Tit. XLIX. §. 2. factarum causa comparatur; equidem arbitror, nisi executionem duo illi Directores soli suscipere audeant, illam, Duce dissentiente supremum Imperii Tribunal implorante, pluribus mandari debere.

Haec sunt, quae de varia muneris Directorum Circuli Westphalici ratione dicere volui, vt omnes quorum interest, intelligerent, ne in vno quidem casu Regem Prussiae in suscipienda executione Directoris officium neglexisse. Peculiarem vero comparisonem exhibere necessarium non est, inprimis cum aduersarii ipsi tempore ab accepta mandatae executionis notitia

b) Tam ob clausulam *coniunctim et separatim*, quam ob pactum Dorstense, quo negotiis Directorialibus ex alterutrius Ducis cum Episcopo consentientis voluntate concessis auctoritas tribuitur.

notitia vsque ad 25 Nou. praeterlapso nullas querelas ediderint; et tantum, intermissa demum executione, illius dilationem mense Nouembri factam, Regi eiusque Vicario Directoriali imputauerint, vnde causa dissensus Cluensis et conditionum Episcopo Leodiensi eiusque populo propositarum perspici posset.

§. 5.

Quibus omnibus propositis ad ipsam quaestionem accedo: an modus a Vicario Cluensi executioni intermittendae adhibitus pactum Dorstense laedere, vel condiciones ab eodem propositae Camerae Iudicii auctoritatem offendere possint. Iam vero harum rerum historiae supra tradidae breuis et summaria repetitio necessaria est.

Legati Directoriales, copiis Directorum fines Leodiensium ingressis, conuenerant, vt cum praefecto exercitus de exequenda sententia colloquerentur et reliqua quae ad sententiae executionem pertinerent, communi consilio agerent. Cum vero isto tempore status rerum adeo diuersus esset ab illo, quo copiae expeditioni destinabantur, praefecto militum supremo, Baroni de Schlieffen et legato Cluensi de Dohm ad plenam sententiae executionem, multis periculis magnisque difficultatibus obnoxiam, suscipiendam copiae non sufficere videbantur. Verum autem legati reliqui, dissentientes, sententiae executionem, spretis periculis, fieri volebant. Quae vero pericula cum exercitum, cuius pleraque pars copiae Prussicae erant, facile perdere possent, Baro de Schlieffen, vt Regis milites seruaret, executionem sententiae facere recusauit. Ne tamen frustra

frustra in regionem Leodiensium ingressus esset, conditionibus a legato Cliuensi ad litem componendam propositis et a Leodiensibus ratis habitis copias ad restituendam tranquillitatem Leodium, sibi ab ipsis ciuibus oblatum, introire iussit.

Quod si vero haec omnia cum norma gerendorum negotiorum ex pacto Dorstensi tradita comparantur, cuiuslibet statim illi pacto contraria esse videbuntur, cum Episcopus Monasteriensis cum Duce Iuliacensi consenserit, ideoque ex dissentientis Ducis Cliuensis voluntate negotium peragi non debeat. Qua ratione ducti quamuis plurimi scripserint, tamen non desuerunt qui illa omnia a Legato Cliuensi facta approbarent eorumque iustitiam ab aduersariis vindicarent. Ab illa parte in primis stant Viri Illustres Reufs ^{a)} et Danz ^{b)}. Ab hac vero praeter multos alios, Illustris de Marschall ^{c)}. Defensores causae Prussicae potiora argumenta inde deriuant, quod copias Prussicae maior pars, totius a tribus Directoribus instructi exercitus fuissent, et Rex plures copias dedisset, quam Ducis Cliuensis ratio postulasset. Quibus aduersarii sua sponte Regem id fecisse opponunt; quare si ob maiorem copiarum numerum maiorem *Directorii* partem habere voluisset, id antea reliquis Directoribus declarare debuisset.

Verum autem ut argumenti a numero copiarum iusto maiori deriuati indolem exquirere possim, nunc quaedam verba

a) *Senats-Kanzl.* P. XXIII. p. 475.
f. § 28. et p. 512. §. 38.

b) *Forrgesf. Berrachr.* etc. § 4, p. 17.

c) *Darstellung etc.* p. 154. *Forrgesf. Darstellung etc.* p. 25, f.

verba de variis componendi ex trium Directorum copiis exercitum modis faciam. Triplex vero huius rei computatio fieri potest. Cuius prima ex *matricula* Imperii ita deriuatur, vt, qua ratione Directorum territoria, quorum causa Directorium gerunt, in *matricula* scripta sint, eadem ex trium Directorum copiis componatur exercitus^{a)}. Secunda vero computatio eiusmodi est, vt exercitus, pro ratione partis Directorii, qua quisque Directorum gaudet, componatur. Tertia denique ita fingi potest, vt exercitus, tribus partibus a Directoribus aequè praestitis, constet^{c)}. Quis inter hos tres exercitum componendi modos legitimus sit, nescio, nec vllò loco vel pacto de eo initum vel aliam normam inuenire potui. Primus quidem maxime cum Constitutione Circulari conuenit. Quicquid sit, tamen semper copiarum Prussicarum multitudo executioni destinata, quamlibet computandi rationem eligas, iustum militiae numerum exercitui Directorum a Duce Cliuensi praestandum longe superat. Etenim si res ex *matricula* diiudicetur, Dux Cliuensis, partito in quinque partes exercitu, duas eiusmodi partes praestat; Si ex Directorii ratione, quartam exercitus

a) Vehementer optassem vt Ill. Reus in Sr. K. p. 477. eius rei rationes reddidisset. Libenter concedo hanc computandi rationem praereliquis longe excellentem, Constitutioni Circulari maxime consentaneam esse.

b) Hanc accepisse videtur Ill. de Marschall in Darstellung etc. p. 155.

c) De hac conuenerunt Legati ab Electoribus Moguntino, Treuirensi, Colonienfi, Bauaro - Palatino, Brandenburgico et Brunsvicensi ad eligendum Imperatorem missi, in propositionibus de causa Leodiensi d. 11. et 12 Sept. 1790. factis Art. IX. Cf. Histor. polit. Magazin 1790. Octob. p. 451. sq.

exercitus partem; Si denique ex numero Directorum, tertiam partem. Illi igitur, qui Regi, quum, tertia totius exercitus parte bis data, praestiterit, quam reliqui Directores a Duce Cluensi postulare poterant, maiorem in dirigenda expeditione potestatem tribuunt, non adeo, quam alii arbitrantur, a tramite veritatis recedere mihi videntur. Maior potentia, inquit ill. Reufs^{a)}, si de reipublicae constitutione sermo est, maiora iura non praebet. Quae quidem Viri Celeberrimi sententia eadem est, ac si dixisset: Rex Prussiae, etsi reliquis Directoribus Circuli Westphalici potentior, tamen, si Ducis Cluensis partes agit, maiori in dirigendis Circuli negotiis iure non gaudere debet, quam quod illi leges Imperii praebent vel pacta cum Condirectoribus inita in eam constituunt. Sed eadem ratione dici potuisset: Rex Prussiae, quamquam reliquis Directoribus potentior, tamen perficiendis Circuli negotiis non maiores vires impendere debet, quam quas Dux Cluiae secundum leges et constitutiones praestare debet.

Quod si vero ad expeditionem iuuandam Dux Cluiae plures copias dederit, quam debuit: Episcopus autem Monasteriensis et Dux Iuliacensis in aliqua negotii parte ordinanda, quae ad usum copiarum spectat, ab eo dissentiant: ille, nisi huic libertati disertis verbis renunciauerit, copias ultra iustum modum datas, reuocare potest. Quo facto, si exercitus illis copiis a Duce reuocatis minutus, ad expeditionem instituentiam non sufficiat, pactum Dorstense non laesum est, cum Rex

a) L. I. p. 476. §. 28. Verba *wenn von Constitution die Frage ist*, plus haec sunt: *Größere Gewalt gewährt nicht größeres Recht*.

exercitum a Directoribus ad normam vel matriculae vel Directorii compositum, ab expeditione non arcuerit: sed copias a solo ipsius arbitrio pendentes ad exequendam quidem Camerae Imperii sententiam missas, ob statum rerum mutatum eundemque, quo missae essent, peiorem, reuocauerit.

Quae si applicentur ad expeditionem Leodiensem, statim iura Regis in ea dirigenda, si fieri debebat, maiora conspiciuntur. Dedit enim Rex copias plures, quam vel secundum matriculam debuit. Itaque oblata occasione modo declarata eas reuocare potest. Inde vero luculenter apparet, partem magnam militum, quibus sententiae executio mandata erat, ita a Regis arbitrio pependisse, ut, si ille reliquorum Directorum sententiae in ordinanda expeditione accedere non posset, copias ultra iustum modum datas reuocare ius haberet atque potestatem. Quod vero ius antea reliquis Directoribus demonstrare, Regis non erat: potius fieri potuisset, ut illi, cum Regi in perficiendis negotiis partes iusto maiores concederent, sibi exercitium iurium Directorialium circa Regis copias iusto plures reseruassent. Quod quidem cum non factum esset, salua erat Regi eiusque Vicario Directoriali libertas reuocandi illas copias, non ex Ducis Cluuiac officio, sed commodi alieni causa missas. Rex igitur optimo iure praesumere et sperare potuit, fore ut sibi, si quid inopinate accideret, in consiliis de eo capiendis maiores partes a Directoribus concederentur: cum sine illis copiis iusto pluribus cum exercitu Directorum, expeditioni destinato, coniunctis negotium perfici non posset. Quod quidem ea de causa commemorari debet,

vt intelligatur, ne culpam quidem intermissae executionis Regi imputari posse.

Ex his vero omnibus, quae haecenus tradita sunt, luculenter apparet, iura maiora Regis in dirigenda expeditione a numero copiarum iusto maiori deriuata, quamuis non fuerint absoluta, quod plane negari potest, tamen fuisse condicionalia: ita quidem, vt negatis sibi in dirigenda expeditione maioribus iuribus, maiores vires non impenderet. Semper igitur de reuocandis copiis Regis iusto pluribus, nunquam de reuocandis omnibus eiusdem copiis dixi. Sed cum reliquorum Directorum militibus *bis mille et ducentis*, (Cap. I. §. 5.) addendi a Rege essent, si maximum numerum accipias, id est: si rem ex matricula diiudices, *mille et quingenti* circiter milites; cumque reuocatis Regis copiis iusto pluribus, minutus esset exercitus ad executionem destinatus *tribus millibus* hominum: statim apparet, his reuocatis executionem fieri non potuisse ideoque de adhibendis executioni reliquis copiis ne cogitari quidem debuisse.

§. 6.

Iam vero, cum sine copiis Regis iusto pluribus legitime reuocatis, reliquae copiae contra Leodium progredi ne conari quidem potuerint: executio non a Rege iniusto modo impedita, sed ob statum rerum subito mutatum intermissa dici debet. Tanta autem rerum commutatione facta Directorum primaria cura esse debuit, vt copiae augerentur, nisi alio modo Episcopus Leodiensis cum populo reconciliari posset. Quorum quidem

quidem prius cum hyberno tempore magna cum celeritate fieri non posset, interim Legatus Cliuensis eum collegis condiciones quasdam, (Cap. I. §. 7.) communicabat, quibus controversia componeretur et executio periculosa evitaretur. Cum vero reliqui legati, quamvis ob paucitatem copiarum iam impedita esset, fieri vellent executionem, omnes illas condiciones improbabant et reiiciebant. Attamen nihilominus Legatus Cliuensis illas condiciones, licet a collegis reiectas ad Leodienfes misit, a quibus statim approbabantur atque praefecto militum supremo arx et vrbs offerebantur. Quae quidem Vicarii Directorialis extraordinaria negotiorum gerendorum ratio, praesertim cum Regi non displiceret, maximis aduersariorum querelis originem dedit: ita vt illas condiciones mutationem et emendationem sententiae ab Augusto Imperialis Camerae Iudicio latae appellarent; vnde eiusdem Iudicii auctoritas laesa, nec non iniuria reliquis Directoribus illata fuisset. Quae vero omnia vtrum vere ita se habeant, nec ne, facile diiudicari potest, si exponitur, quaenam, obstantibus executioni difficultatibus, Directores facere vel debeant vel possint.

Intermissa vero, ob copiarum paucitatem et periculorum magnitudinem, vel si quae aliae adsint iustae causae, executione sententiae: de mitiori siue minus plena eiusdem sententiae executione a Directoribus Circulorum agi non debet. Illorum enim est, sententiam a supremis Imperii tribunalibus latam exequi, minime vero eandem mitigare siue mutare: quod quidem, si propter salutem reipublicae fieri velint, iudicem mitigandae sententiae causa, expostis rationi-

bus idoneis, adeant, vel, si sententia de restituendis alicuius iuribus lata sit, hunc moueant, vt sponre quibusdam iuribus renunciet. Quare, vt haec ad Circuli Westphalici Directores applicentur, si omnes illi Directores de substituenda executione minus plena siue mitiori consensissent: tamen hic vnanimitiam Directorum consensus ad sententiam mutandam siue minus plene exequendam solus non suffecisset.

Sed quamuis Directores sententiam, cuius executioni difficultates obstant, mutare vel mitigare non debeant: tamen cum ipsi rerum statum optime cognoscant, etiam, quomodo illius habita ratione sententiam mutandam esse existiment, iudici declarare, vel, oblata occasione, partibus litigantibus aequas conditiones ad componendam litem proponere possunt. Iam vero, si Directores Circuli Westphalici, executione aliqua difficultatibus impedita, modum mutandae sententiae iudici declarare, vel conditiones partibus litigantibus proponere velint: quaeritur an in modo illo declarando vel conditionibus proponendis, eadem ratione quam in reliquis negotiis Directorialibus fieri debeat, vt, Episcopo et altero Duce consentientibus, diuersa alterius Ducis sententia opprimatur. Quod quidem facile explorari potest, si negotia Directorialia cum negotio modi mutandae sententiae declarandi vel conditionum proponendarum comparentur. In illis autem ordinariis negotiis aliquid ab ipsis Directoribus perfici debet, quod, cum duplici modo fieri simul nequeat, vna Directorii voluntate opus est. Quomodo vero, dissentientibus Ducibus, vna Directorii voluntas accipiatur, pacto Dorstensi definitum est. Verum autem
in

in modo illo declarando vel conditionibus proponendis cum nihil ab ipsis Directoribus perficiendum sit, non opus est vna Directorum voluntate. Itaque consentientibus Episcopo et altero Duce de his, illis, conditionibus proponendis, diuersa alterius Ducis sententia non opprimitur; sed vel a iudice, vel a partibus litigantibus approbata, reliquorum Directorum sententias vnanimes opprimere potest. Vnde luculenter patet, singulos Directorum, salvo pacto Dorstensi, sententiam suam cum iudice vel partibus communicare posse.

Quod si vero conditiones ab aliquo Directorum propositae ab altera litigantium parte approbatae sint, et ea de causa ab eadem parte in alterius partis commodum aliquid factum sit, postea vero ab illa parte, in cuius commodum aliquid factum sit, conditiones improbentur et reiiciantur, statim approbationis ab altera parte factae fructus cessant, vel si in Directoris conditiones proponentis potestatem tradidi sint, ab illo, nisi iniuste agere velit, auctoribus restitui debent. Ita sane res se habuerunt in causa Leodiensi. Intermissa enim sententiae executione, conditionibus proponendis locus fuit, quippe quibus occasionem Episcopus Leodiensis litteris d. XVIII. O&R. ad legatum Cluensem scriptis ²⁾ et Leodiensium legati exercitui obuiam venientes praebuerunt. Itaque legatus Cluensis, vtrique parti aequas rerumque statui accommodatas conditiones proposuit: quibus quidem statim a Leodiensibus approbatis factum est, vt vrbs et arx copiis, vt tranquillitatem restituerent, ab ipsis Leodiensibus offerrentur. Iam vero
cum

²⁾ Cf. *Die Lützlicher Revolution* C, W. v. Dohm, p. 140, Anl. 16.

cum conditiones ab Episcopo nondum approbatae essent, ne minima quidem mutatio Leodii a legato Cliuensi vel fieri debuit, vel facta fuit. Illae autem conditiones cum norma rei publicae mutandae a Leodiensibus approbatae essent: legatus Cliuensis, copiis urbem ingressis, sententiam Cameralem exequi, quamvis nunc fieri potuisset, ea de causa non debuit, quod urbis traditio fructus esset conditionum a Leodiensibus approbatarum^{a)}. Itaque conditionibus ab Episcopo reiectis, urbs reddi debuit, ergoque copiae spe approbandarum ab Episcopo conditionum urbem ingressae, spe irrita, urbem relinquere debuerunt: praesertim cum iudex, improbatas conditionibus, sententiae rigorem non remiserit.

a) Nec hunc rerum ordinem mutare potuit sententia ab Augusto Imperiali Camerae Iudicio d. IV. Dec. a. MDCCLXXXIX lata, qua prior d. XXVII. Aug. e. a. confirmabatur. Tollendae enim erant difficultates executioni, deductis ex urbe copiis, obstantes. Interim vero id imprimis agi poterat, ut Leodienses, qui iam cogi non possent, consilio regerentur.

Errata quaedam Typographica.

p. 19. l. 23. *lege afferrentur pro afferentur.*

p. 29. l. 7. *lege reculare vel suscipere pro suscipere vel reculare.*

ULB Halle
003 015 432

3

sb.

1791, 14.

ANIMADVERSIONES
DE
EXECVTIONE SENTENTIAE
AB AVGVSTO IMPERIALIS CAMERAE
IVDICIO DE RESTITVENDIS EPISCOPO
LEODIENSI IVRIBVS LATAE DIRECTORIBVS
CIRCVLI WESTPHALICI MANDATA

ILLVSTRIS IVRISCONSVLTORVM ORDINIS
AVCTORITATE

PRO GRADV DOCTORIS

OBTINENDO

A. D. X. FEBR. MDCCXCI

H. L. Q. C.

PVBLICE DEFENDET

FRIDERICVS CAROLVS HAVSMANN

P. D. E. I. V. B.

LIPSI AE

EX OFFICINA KLAVBARTHIA.

